

Sprehodi po knjižnem trgu

Lucija Stepančič

Vesna Lemaic: Dobrodošli.

Ljubljana: Cankarjeva založba, 2018.

Najnovejša, z nagrado novo mesto ovenčana kratkoprozna zbirka Vesne Lemaic je umeščena v svet, po katerem se sočasno gibljejo domačini, prebežniki in turisti. Naravnost zlovešče popolno vsak pozna svojo vlogo in jo tudi nezmotljivo odigra, predestinacija deluje kot dobro naoljen mehanizem. Emigranti ("dobrodošleki") skušajo doseči zahodne države. Prostovoljci poskušajo pomagati. Policija ukrepa po navodilih, ki jih včasih tudi prestopi. Domačini napadajo migrante ali pa so do vratu pogreznjeni v lastne probleme, še posebej, kadar strežejo turistom. Turisti se trudijo, da bi videli svet, kakršen je opisan v turističnem vodiču, in nič drugega. Občasna prekrivanja treh tako različnih svetov se lahko odvijejo celo brez konflikta, tako kot v zgodbi *Stik*, ko se na špansko plažo Zahare de los Atunes v bližini Cadiza iz svojega gumenjaka izkrca skupina prebežnikov iz Afrike, ki se mimo ležalnikov, sončnikov, brisač in osuplih kopalcev domala brezšumno izmuzne na prostost. Seveda pa so konfliktne situacije še veliko pogostejše, naj gre za spopade prostovoljcev s policijo, prepire med samimi migranti, napade samoorganiziranih domačinov in še bi se dalo naštevati.

Vesna Lemaic, ki se v večini zgodb pojavi kot prvoosebna pripovedovalka, na lastni koži občuti meje teh svetov. Njena osnovna pozicija domačinke (občasno tudi turistke) je sicer ugodna, in emigrantke bi za ta položaj naredile vse, kot človeško bitje, nadpovprečno obdarjeno z empatijo, pa

se čuti dolžno manj srečnim od sebe pomagati po najboljših močeh. Delo prostovoljca ni eno samo veliko srce in nasmeh: v resnici je karseda daleč od osladnega svetništva, ki si ga predstavlja večina ljudi, še posebej tistih, ki za koga drugega v življenju niso niti s prstom mignili. Aktivistka se dnevno srečuje ne le s tujo nemočjo, ampak tudi s svojo, še več, lastna dobronamernost se ji pogosto prikaže v vsej absurdnosti, še posebej kadar se v človekoljubna prizadevanja vmeša policija, ki poskuša razgnati aktiviste (Čaj dobrodošlice): "Nismo bili več to, za kar smo se predstavljali, dobrodušni podajalci čaja, čajni gostitelji s krotkimi obrazi. Zdaj so nam iz ust leteli pizde, kurci, rasistični prasci, idioti, riti pozerske, kreteni zabiti, odjebite. Nevede smo se bili stlačili v vlogo gostiteljev, ki so goste sprejeli pred zaprtimi vrati in jim na pragu niso imeli ponuditi drugega kot pre-sladek čaj in nespoštljiv odnos do policije in nadzornikov dobrodelnosti." Avtorica v težavnih situacijah pogosto niti same sebe več ne prepozna, ko najmanj pričakuje, mora razsoditi v prepiru med begunskimi deklicami, smrad jo ubija, ali pa si preprosto želi, da bi bil otrok, ki ga pomaga nositi, vsaj malo lažji (*Tovor*). Povsem nepričakovano jo lahko, tako kot v zgodbi *Igra*, obide kakšna stara travma: "Bila sem lačna in v azilni dom sem s sabo prinesla živi strah iz otroštva, da se nihče ne bo hotel igrati z mano. Zdaj sem sedela med otroki na razprostrtih dekah, in vsak, s katerim sem se začela zabavati, je zajokal. Sram me je bilo pred materami, čeprav so odmahovale z roko, potem ko so mi jih vzele iz naročja. To ni moglo biti zaradi tega, ker sem bila ženska z *no children*."

Črno-bela delitev pa je tudi v teh skrajnih situacijah nemogoča, saj begunci včasih sami otežijo situacijo, ali pokažejo kakšno neprijetno plat svoje osebnosti. Ena od žensk pusti za seboj neverjetno svinjarijo (*Vagina, bog in kavč*), druga se visokostno zmrduje nad (domorodnim) klošarjem (*Dezodorant*). Avtorica se pogosto zave ocenjujočih pogledov, pa ne le tistih, ki ji zavidajo svetle oči in evropski videz, ampak tudi kritičnih. Ve, da je dostikrat celo skromnejša od begunk, da se jim zdi neurejena in da je boljše, da ne vedo za njeno LGBT-pripadnost. Kljub vsemu pa tudi pristrčnosti ne manjka; pristrčno je zarotniško zvijanje cigaret z begunkami, ki to, da kadijo, skrivajo pred svojimi otroki (*Sigret*), pristrčna je nalezljiva evforija najstnic, ki jim za spremembo omogoči izlet v središče mesta (*Vožnja*): "Razvedrile so naju, vsaj še za kratek čas hočeva biti del njihove zgodbe. Ob najstnicah se spomniva, kako je, ko se ti zdi, da vse pesmi govorijo o tebi, in verjameš, da je veselju mar zate." Tu je tudi veseljaška pakistanska vdova z bollywoodsko glasbo, ki se zabava kot v študentskem naselju (*Vesela soba*). Nekatere begunke se rade pogovarjajo o svoji izgubljeni sreči,

vsepovsod se svetlikajo polni telefoni fotografij, “dokazno gradivo lepega življenja, v katerem zlate ribice prinašajo obilje in imajo mačke dostop do zobozdravstvenih storitev”. Pa vendar. “So tudi stvari, ki niso za v album. Ko pospraviva telefona, se sliši suho prasketanje teh stvari, drgnejo si hrbte v pegah spomina, potrpežljive so, ne potrebujejo poudarkov, nepozabno odmevajo” (*Poudarki*). Delo aktivistke je torej težko, pogosto se zdi brezupno, pa tudi lepih in ganljivih trenutkov ne manjka. Vendar gre vse manj za to, da bi se vtise opremljalo s predznaki: lepo ali težko, avtorica kratko malo stori, kar je treba storiti, pri čemer se ne počuti niti junaško niti dobrodelno. Kar je brezupno, še zdaleč ni nesmiselno, prav gotovo bo vztrajala do konca, ne da bi se imela za dobro vilo.

V resničnosti, ki si je ni izmislila Vesna Lemaic, ki pa jo vestno in nepristransko beleži, je tudi svet domačinov, purgatorij, umeščen med kičasta turistična nebesa in migrantski pekel, zaznamovan z muko. Med zgodbe s prebežniki se proti koncu vse pogostejše vrivajo spominski drobci, avtorica namreč prihaja iz Šibenika, prisrčnega obmorskega mesteca, ki ga je v otroških letih spoznala z najtemnejše plati. Še danes, čeprav se na morje vrača v vlogi turistke, ga ne more videti drugače. “Turistki sva, in ne morem se več pretvarjati, da sva sami. Sva trombotična strdka, ki mašita žile tega mesteca. Ulice doživljajo zaporedne infarkte. Domačini imajo kronične podočnjake. Ob polnih kontejnerjih se razsuvajo plastične vreče odpadkov, smetarji ne morejo obvladati junijske prebave gostov” (*Skoraj prizor z razglednice*). Svet turistov, najvišje v uveljavljeni hierarhiji sreče, se pokaže enako beden kot zakleta svetova domačinov in emigrantov, čeprav je beda zgolj duhovna. Podoba turistov ostaja stereotipna, ploskovita, sicer pa tako ali tako ni potrebno, da bi bila kaj prida drugačna (čeprav se sem ter tja pojavi kdo, ki je pripravljen reševati otroka iz vode ali se vsaj tenkočutno opravičiti čistilki).

Vesno Lemaic kot aktivistko poznamo vsaj iz romana *Kokoška in ptiči*: zimsko taborjenje pred ljubljansko Borzo, predvsem pa naivno dobronamernost rosno mladih izboljševalcev sveta je opisala z nepozabno ironijo, ki je proti koncu presežena z novimi spoznanji in zrelostjo prekaljene borke. V ozadju zbirke *Dobrodošli* seveda ne bomo našli prizanesljivega nasmeha, čeprav ne manjka situacij, ki sicer blago, a nezgrešljivo kažejo na globok absurd. Zgodbe so slogovno precej neenotne, pogosto fragmentarne, vendar je nedodelanost zbirki samo v prid, saj zaradi nje učinkujejo toliko bolj avtentično. Neolepšan, surovo objektiven izraz brez literarne nečimrnosti se mestoma izteče v pretresljivo ekspresijo: najbolj v zgodbi, ki opisuje ponižanje beračic s strani prenažrtih turistov (*Gol*). “Roke, vse

mogoče roke, se medtem po svetu neopazno stegujejo, kričijo, tolčejo, branijo, hranijo, kradejo, gladijo, grabijo, upognejo, objamejo, davijo, omahnejo, pestujejo, oprimejo, lovijo prihodnost, ki neenakomerno podrsava kot ohlapen, ponošen natikač.” Tako kot prizor z rokami je tudi tihožitje s premajhnimi otroškimi čevlji lahko nabito s pomenom (*Punčke*): “Vsa ta obuvala so se gubala vase, v odtise platfusa in otiščancev ljudi, ki so za vrati čemeli na prisilnih piknikih. Za neresničen hip nas je spreletelo, da so punčke s čevlji odnesle tudi naša življenja. Prišle so od daleč, pri nas so jim stopala zrasla, obutev je postala pretesna in azilni hodnik je bil začasen, morale bodo naprej. Ozki čevlji, ki so jih bile odvrgele in so se valjali pred nami brez reda, so izgledali, kot bi obdrsali vse prage sveta. Izgledale smo, kot da nas žuli kurje oko na podplatu.”

Vendar so prizori lahko tudi povsem akcijski (*Cesta v Gorice*): “Policisti so nam pulili narazen pazduhe, komolce, kolena, nas razstavili in odstranili. Voznik kombija je še enkrat negotovo speljal, nikogar ni hotel pomendрати, ni mogel predvideti, da mu ne bo kdo spet skočil pred vozilo. Prestavil je v drugo, nas pustil za sabo, pospešil. Nismo ga mogli več ujeti. Toda zdaj ga je prehitel avto in mu nekaj metrov naprej poševno zaparkiral pas. Komaj smo verjeli, da se je odprla še ena možnost. Voznica nas je presenetila, čeprav smo vedeli, da zna voziti tovornjake. Ko smo pritekli, je v družinskem avtu sedela, kot bi bila v tanku, z desno se je oprijemala zategnjene ročne in ni hotela izstopiti. Uniformiranci so se spet zgrnili okoli, fantu z bejzbolsko kapo se je policist za hrbtom obesil za vrat in ga davil, drugega so ukleščili s priučenim prijemom čez prsi in vrat, tretjega je policist v civilu podrl, stopil nanj z nogo, da bi ga zadržal na tleh, toda ženska, ki je držala otroka v naročju ga je brcnila iz petelinjega položaja.”

Vsa čast Vesni Lemaic kot pisateljici in Vesni Lemaic kot prostovoljki. Eno od drugega je v tem primeru kar težko ločiti. Če je to sploh potrebno.